

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนกับการสอนปกติ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมซึ่งเป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อและรายละเอียด ดังนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษ

- 2.1.1 หลักสูตรและ โครงสร้างวิชาภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา
- 2.1.2 การใช้สื่อการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
- 2.1.3 หลักการในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
- 2.1.4 จิตวิทยาในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
- 2.1.5 การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางในการเรียน
- 2.1.6 การใช้กิจกรรมกลุ่มในการสอนภาษาอังกฤษ

2.2 ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับชุดการสอน

- 2.2.1 ความหมายของชุดการสอน
- 2.2.2 แนวคิด หลักการของชุดการสอน
- 2.2.3 ประเภทของชุดการสอน
- 2.2.4 องค์ประกอบของชุดการสอน
- 2.2.5 ขั้นตอนในการผลิตชุดการสอน
- 2.2.6 การหาประสิทธิภาพของชุดการสอน
- 2.2.7 คุณค่าของชุดการสอน
- 2.2.8 หลักการและแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.3.1 งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวกับชุดการสอน
 - 2.3.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับชุดการสอนวิชาภาษาอังกฤษ
 - 2.3.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับชุดการสอนวิชาอื่น ๆ
- 2.3.2 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวกับชุดการสอน

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษ

2.1.1 หลักสูตรและโครงสร้างวิชาภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษนั้น นอกจากครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษเป็นอย่างดีแล้ว จะต้องยึดแนวการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก จะต้องมีการศึกษาวัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรให้เข้าใจเป็นอย่างดี มีความชัดเจน แล้วจึงมาวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดให้วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือกเสรี และจัดให้เป็นภาษาหนึ่งในกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศของหลักสูตร อันได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอาหรับ ที่นักเรียนจะสามารถเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษาเท่านั้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อ

1. เพื่อพัฒนาความสามารถ ความถนัด ในภาษาต่างประเทศตามความสนใจของนักเรียน
2. เพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ในภาษาที่เลือกเรียนสำหรับใช้ในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งให้รู้วัฒนธรรมที่สอดแทรกอยู่ในภาษา

3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาที่เลือกเรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

นอกจากนี้ยัง ได้เน้นให้การเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นมัศึกษามีจุดประสงค์เพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ กล่าวคือ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถทางภาษาครบทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน และเน้นให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้เหมาะสมกับกาลเทศะด้วย

ในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศของหลักสูตรมัศึกษานั้น ไม่ได้กำหนดให้เรียนตามชั้นเรียน แต่ระบุเป็นปีที่ 1 2 และ 3 แทน โดย

รายวิชาที่กำหนดในปีที่ 1 สำหรับผู้เริ่มเรียนหรือมีพื้นฐานไม่เพียงพอ

รายวิชาที่กำหนดในปีที่ 2 สำหรับผู้เรียนรายวิชาในปีที่ 1 มาแล้วหรือมีความรู้เทียบเท่า

รายวิชาที่กำหนดในปีที่ 3 สำหรับผู้เรียนรายวิชาในปีที่ 2 มาแล้ว

แม้ในหลักสูตรจะกำหนดกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ถึง 4 ภาษาดังกล่าว แต่เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่นานาชาตินิยมใช้ในการติดต่อสื่อสารทั่วโลก และประกอบกับโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมที่จะเปิดสอนวิชาภาษา

ฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอาหรับ อันเนื่องมาจากการขาดบุคลากรผู้สอนหรือมีแหล่งความรู้เกี่ยวกับภาษาเหล่านั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นตามโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จึงเปิดวิชาภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวที่ให้นักเรียนเรียนเป็นภาษาต่างประเทศ เพราะโรงเรียนได้คำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับด้วย

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงสร้างวิชาภาษาอังกฤษในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนี้

ปีที่ 1

อ 011	ภาษาอังกฤษหลัก 1	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 012	ภาษาอังกฤษหลัก 2	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 021	เสริมทักษะ 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 022	เสริมทักษะ 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
ผู้เรียนจะเรียนวิชาหลักเพียง 4 คาบ/สัปดาห์/ภาค หรือจะเลือกเรียนเสริมทักษะเพิ่มเติมอีก 2 คาบก็ได้ สำหรับรายวิชาเสริมทักษะให้เลือกเรียนในระดับเดียวกับวิชาหลัก			

ปีที่ 2

อ 013	ภาษาอังกฤษหลัก 3	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 014	ภาษาอังกฤษหลัก 4	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 023	เสริมทักษะ 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 024	เสริมทักษะ 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 031	อ่านอังกฤษเบื้องต้น 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 032	อ่านอังกฤษเบื้องต้น 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
ผู้เรียนจะเรียนวิชาหลักเพียง 4 คาบ/สัปดาห์/ภาค หรือจะเลือกเรียนเสริมทักษะเพิ่มเติมอีก 2 คาบก็ได้ สำหรับรายวิชาเสริมทักษะให้เลือกเรียนในระดับเดียวกับวิชาหลัก			

สำหรับวิชาอ่านอังกฤษเบื้องต้นเป็นรายวิชาสำหรับผู้ไม่พึงประสงค์จะเรียนภาษาอังกฤษต่อไปในระดับสูงและได้เรียนวิชา อ 011 และ อ 012 มาแล้ว

ปีที่ 3

อ 015	ภาษาอังกฤษหลัก 5	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 016	ภาษาอังกฤษหลัก 6	4 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	2 หน่วยการเรียนรู้
อ 033	อ่านอังกฤษเบื้องต้น 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 034	อ่านอังกฤษเบื้องต้น 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้

อ 041	ทักษะฟัง-พูด 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 042	ทักษะฟัง-พูด 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 051	ทักษะอ่าน 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 052	ทักษะอ่าน 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 061	ทักษะเขียน 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้
อ 062	ทักษะเขียน 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน	1 หน่วยการเรียนรู้

ผู้เรียนจะเรียนวิชาหลักเพียง 4 คาบ/สัปดาห์/ภาค หรือจะเลือกเรียนเสริมทักษะเฉพาะเพิ่มเติมอีกก็ได้ หรือจะเลือกเรียนแต่วิชาทักษะเฉพาะโดยไม่เลือกเรียนวิชาหลักก็ได้ แต่จะต้องได้เรียนวิชา อ 013 อ 014 มาแล้ว

สำหรับวิชาอ่านอังกฤษเบื้องต้น ผู้เรียนที่ประสงค์จะเลือกเรียนจะต้องได้เรียน

อ 011 อ 012 อ 013 อ 014 มาแล้ว หรือได้เรียน อ 031 อ 032 มาแล้ว

2.1.2 การใช้สื่อการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

สื่อการสอน เป็นตัวกลางซึ่งมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน มีหน้าที่เป็นตัวนำความต้องการของครูไปสู่ตัวนักเรียนอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายการสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สื่อการสอนได้นำได้นำไปใช้ในการเรียนการสอนมาตลอด และได้รับการพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง นักการศึกษาเรียกชื่อสื่อการสอนด้วยชื่อต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน วัสดุการสอน โสตทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา สื่อการเรียนการสอน สื่อการศึกษา เป็นต้น (กมล และนิตยา เวียสุวรรณ : 2539)

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ในการใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ดังนี้ (อ้างถึงใน กมล และนิตยา เวียสุวรรณ : 2539)

คาร์ตัน ดับเบิลยู เอช อีริกสัน (Erickson, 1971) ได้สรุปว่า สื่อการสอนสามารถช่วยการสอนของครูได้ดังนี้

1. ช่วยให้ครูสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้มากขึ้น
2. ช่วยครูให้มีความรู้ ในการจัดแหล่งวิทยาการที่เป็นเนื้อหาเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายในการสอน
3. ช่วยครูควบคุม พฤติกรรม การเรียนรู้ และสามารถสนับสนุน การเรียนรู้ของนักเรียน
4. ช่วยในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ตามรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

5. ช่วยให้ครูสอนได้ตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน
6. ช่วยในการขยายเนื้อหาที่เรียน ทำให้การสอนง่ายขึ้น
7. ช่วยประหยัดเวลาในการสอนของครู นักเรียนจะมีเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น

จากประโยชน์ของสื่อการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นไปได้สูง เพราะมีสิ่งช่วยสอนต่าง ๆ มากมาย ความต้องการด้านสื่อการศึกษาจึงมีหลายรูปแบบ ความจำเป็นของผู้เรียนก็มีมากขึ้น ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

ปัญหาที่พบในปัจจุบัน ก็คือ การขาดนักวิชาการที่จะผลิตสื่อการสอนให้ได้คุณภาพที่ดี เนื่องจากศาสตร์การเรียนรู้ด้านเทคนิคการศึกษา โดยเฉพาะการผลิต จะต้องอาศัยนักนวัตกรรมช่วยในการคิด ซึ่งประเทศไทยเรายังขาดนักวิชาการเหล่านี้มาก สิ่งที่เป็นไปได้ที่จะช่วยในการผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงก็คือ การจัดหน่วยการผลิต บริการและควบคุม โดยเฉพาะมีการวางแผนเป็นระบบ ควบคุมประสิทธิภาพของสื่ออยู่เสมอ และติดตามประเมินผลสื่อเหล่านี้ก็จะพัฒนาขึ้น เปลี่ยนแปลงรูปแบบในทางที่ดีขึ้น จะทำให้มีสื่อการสอนที่ดีใช้ในการศึกษาต่อไป

สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สภาพทั่วไปในการใช้สื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และแผนการศึกษานี้ได้มีหลักสูตรสำหรับการจัดการเรียนการสอนสายสามัญสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 2 หลักสูตร แต่ในที่นี้จะพูดถึงเฉพาะหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งมีจุดประสงค์วิชาภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพอสรุปได้ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถ ความถนัด ในภาษาต่างประเทศตามความสนใจของนักเรียนเพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ในภาษาที่เลือกเรียนสำหรับใช้ในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งให้รู้วัฒนธรรมที่สอดคล้องแทรกอยู่ในภาษา และเพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาที่เลือกเรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรมัธยมศึกษา จะไม่มีการกำหนดสื่อการเรียนไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจนแต่ก็มีการใช้สื่อการเรียน ตามสภาพเศรษฐกิจและความพร้อมของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองใหญ่ ๆ ส่วนใหญ่มีหน่วยงานโสตทัศนศึกษาโดยเฉพาะโสตทัศนูปกรณ์

ที่โรงเรียนมีอยู่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี การให้บริการด้านโสตทัศนศึกษาของเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา นั้น ครู อาจารย์มีปัญหาด้านการให้บริการและผลิตสื่อการสอนปัญหาส่วนใหญ่คือ ความจำกัดของจำนวนอุปกรณ์ ขาดสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน เจ้าหน้าที่ให้บริการไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อและผลิตสื่อการสอนตามความต้องการ ส่วนปัญหาและอุปกรณ์ในการดำเนินงานด้านโสตทัศนศึกษาได้แก่ ห้องที่เหมาะสมสำหรับใช้สื่อการสอนมีจำกัด ครู อาจารย์ในโรงเรียนขาดความสนใจที่จะผลิตสื่อการสอน เพื่อให้ประกอบการสอนและขาดงบประมาณ

ในเรื่องปัญหาการใช้สื่อการสอน ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบทมีปัญหามากในเรื่องการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน ขาดทักษะในการทำสื่อจากวัสดุในท้องถิ่น ห้องเรียนห้องสมุด ห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอ หนังสืออ้างอิงมีน้อย ขาดอุปกรณ์การเรียนวิชาต่างๆ และขาดหนังสือประเภทหนังสือเรียน (ถนอมศรี เหลาหา, 2535)

2.1.3 หลักการในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศต่าง ๆ นั้นย่อมแตกต่างกันออกไป ซึ่งย่อมมีผลต่อนโยบายในประเทศนั้น ๆ ถ้าสามารถวิเคราะห์บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศต่าง ๆ ได้ ย่อมจะช่วยให้เข้าใจหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ดำเนินอยู่ได้อย่างชัดเจน เอลเลียตต์ เอล จู๊ด (Elliott L. Judd, 1989) ได้แบ่งประเภทการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามการใช้ภาษา โดยดูจากผู้ใช้และวัตถุประสงค์ในการใช้ออกเป็น 4 ประเภท คือ (อังกิติโน สุมิตรา อังวัฒนกุล, 2539)

1. การสอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาที่สอง (Teaching of English as a Second Language = TESL)

การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง หมายถึง การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาพูดในการสื่อสารของผู้พูดที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา แต่ต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาพื้นฐานในการแสดงความรู้สึนึกคิดของพวกเขา ดังเช่นการใช้ภาษาอังกฤษของพวกอพยพ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนภาษาประเภทนี้ จะเน้นทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียนไปพร้อมกัน และมีการใช้ภาษาทุกรูปแบบ ตั้งแต่แบบกันเองไปจนถึงรูปแบบที่เป็นทางการ จะพบได้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศจาไมกา บาร์บาโดส ทรินิแดด เป็นต้น

2. การสอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาเสริม (Teaching of English as an Additional Language = TEAL)

การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาเสริม หมายถึง การใช้ภาษาระหว่างผู้คนที่ได้เรียนภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาแรก (Another Primary Language) มาแล้วกับคู่สนทนาที่มีภาษาแรกที่แตกต่างกันออกไป สถานการณ์ดังกล่าวอาจพบในประเทศที่ใช้ภาษามากกว่า 2 ภาษา (Multilingual) และใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการสื่อสารภายในประเทศ (Intracountry Communication) การใช้ภาษาอังกฤษแบบนี้จะใช้ภาษาที่เป็นทางการ (Formal Registers) เท่านั้น เช่น ในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล การพาณิชย์ภายในประเทศ และการสื่อสารมวลชน นอกจากนี้จำนวนประชาชนจะใช้ภาษาอังกฤษสถานการณ์แบบนี้น้อยกว่าแบบใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง แต่การจัดการเรียนการสอนจะเน้นเหมือนกันคือ เน้นทักษะทั้ง 4 ซึ่งจะพบการเรียนการสอนแบบนี้ในประเทศต่าง ๆ ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เช่น ประเทศไนจีเรีย ฟิลิปปินส์ ไลบีเรีย บอสวานา และกานา เป็นต้น

3. การสอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาเพื่อการสื่อสารในวงกว้าง (Teaching of English as a Language of Wider Communication = TELWC)

การใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์แบบ TELWC หมายถึง การใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อระหว่างประเทศ แต่ไม่ใช่เพื่อติดต่อภายในประเทศ เนื่องจากภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษากลางสำหรับการติดต่อต่างประเทศ (Lingua Franca) ประชาชนจึงมีความต้องการที่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการหาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการติดต่อในด้านการพาณิชย์ การใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์นี้จะอยู่ในวงจำกัด เน้นการใช้ทักษะทางภาษาเฉพาะอย่าง คือ เน้นทักษะทางการอ่านมากกว่าทักษะอื่น จะพบในประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เยอรมัน เป็นต้น

4. การสอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ (Teaching of English as a Foreign Language = TEFL)

สถานการณ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้น ได้แก่ การที่ภาษาอังกฤษจัดเป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งที่เรียนในโรงเรียน และมีการใช้ค่อนข้างน้อย หลังจากที่ได้เรียนได้จบการศึกษาไปแล้ว โอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษจะเป็นแบบไม่ถาวร กล่าวคือ จะใช้ภาษาอังกฤษก็ต่อเมื่อได้เจอกับชาวต่างประเทศซึ่งได้แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น การเรียนการสอนมักจะเน้นวรรณคดีและวัฒนธรรมชั้นสูง ทั้งนี้เพราะผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร การเรียนการสอนจึงอยู่ในกลุ่มเฉพาะ เช่น พวกที่จะไปเป็นครู ภาษาอังกฤษจึงมีฐานะเป็นเพียงภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งเท่านั้นเอง เช่น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย เป็นต้น

อัญชลี แจ่มเจริญ และคณะ (2526) ได้กล่าวถึง วิธีสอนภาษาต่างประเทศไว้หลายวิธีด้วยกัน ผู้วิจัยขอเสนอเฉพาะวิธีสอนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. วิธีสอนเอกเทศภาพหรือการสอนเป็นรายบุคคล (Individualized Instruction) ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนแบบนี้ต้องเตรียมบทเรียน และวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดห้องเรียนและระบบวิธีการเรียนการสอน โดยครูคอยให้คำแนะนำและนักเรียนรับผิดชอบการเรียนของตน

2. ขั้นตอนห้าในการสอนภาษาอังกฤษ (Five Steps of Teaching a Foreign Language) ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนตามหลักของ Van Syoc (อ้างถึงใน ศรีวิชัย สุวรรณกิติ, 2522)

(1) Attention Pointer เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยยึดความสนใจของผู้เรียนมาหาสิ่งที่ตนต้องการสอน อาจสอนโดยใช้รูปภาพ การสนทนา การสาธิต หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ได้ ขั้นนี้รวมทั้งการทักทายก่อนเริ่มการเรียนด้วย

(2) Giving Examples ขั้นให้ตัวอย่าง มีจำนวนตัวอย่างพอเหมาะและครอบคลุมเนื้อหาได้อย่างสมบูรณ์

(3) Generalization ขั้นสรุปกฎเกณฑ์ ครูต้องใช้คำถามในการสรุปให้ผู้เรียนสรุปกฎเกณฑ์ได้จากตัวอย่างที่เรียนไปแล้ว

(4) Practice ฝึกโดยอาศัย Drill ต่าง ๆ ครูมีแบบแผนให้แล้วนักเรียนฝึกตามแบบเหล่านั้น

(5) Pattern Practice ฝึกให้นักเรียนใช้กระบวนประโยคได้โดยอัตโนมัติ โดยครูพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้แบบสร้างนั้น ๆ ได้ด้วยความเคยชิน ในขั้นนี้อาจใช้วิธีฝึกแบบต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้บทสนทนา (Dialogue) หรือ สร้างสถานการณ์เพื่อฝึกการใช้ภาษาก็ได้ ซึ่งขั้นนี้ต้องใช้เวลามากที่สุด

ในปัจจุบัน การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ มุ่งเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร นอกจากนี้ Johnson (อ้างถึงใน อรพิน พจนานนท์, 2527) ได้เสนอหลักการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารสรุปได้ดังนี้

1. ในการเรียนการสอนแต่ละบท ผู้เรียนควรรู้และตระหนักถึงความสำคัญของแต่ละบทเรียนนั้น ๆ ว่าจะสามารถใช้ภาษาที่ได้เรียนมากับใครหรือในสถานการณ์ใดได้บ้าง

2. การเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้ได้จริง ๆ นั้น ผู้เรียนจะต้องสามารถเข้าใจความคิดอันเกิดจากเนื้อความทั้งหมด ไม่ใช่เข้าใจส่วนย่อย ๆ ของแต่ละประโยคทีละประโยค

แล้วจึงนำประโยคเหล่านั้นมารวมกันเป็นเนื้อความทั้งหมด

3. ผู้สอนควรคำนึงถึงกระบวนการในการฝึกรูปแบบของภาษา ให้เป็นธรรมชาติของการโต้ตอบ

4. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติมาก ๆ

5. การสอนแบบนี้ ความผิดพลาดไวยากรณ์ถือว่าไม่มีความสำคัญเลย หากผู้เรียนสามารถที่จะสื่อสารได้ ความพยายามที่ผู้เรียนได้แสดงออกในทักษะต่าง ๆ ถือว่ามีความสำคัญมากกว่าความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

กล่าวโดยสรุป จะพบว่า แนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communication Approach) มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อความหมายได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์และกาลเทศะในแต่ละสังคม ซึ่งแนวการสอนจะเน้นหน้าที่ของภาษา (Function) มากกว่ารูปลักษณ์ของภาษา (Forms) และเป็นการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการเตรียมบทเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

ปัจจุบัน การสอนภาษาอังกฤษตามหลักสูตรภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้อาศัยหลักการของการสอนภาษาเพื่อสื่อความหมาย ดังจะเห็นได้จากหลักการที่ใช้ยึดปฏิบัติในการสอนภาษาอังกฤษคือ มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด ในภาษาต่างประเทศ เน้นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาที่เรียนสำหรับใช้ในการสื่อสารได้อย่างแท้จริง ทั้งในการฟัง พูด อ่าน และเขียน และการสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียน

2.1.4 จิตวิทยาในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของเด็กแต่ละคนว่า แต่ละคนมีความแตกต่างกัน บางคนสนใจที่จะเรียน บางคนไม่สนใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนการสอนที่ได้รับจากครู สื่อการเรียนและสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ตลอดจนตัวผู้เรียนเองด้วย และในด้านตัวผู้เรียนจะขึ้นอยู่กับอายุผู้เรียน เด็กเล็ก ๆ จะมีความสามารถในการออกเสียงหรือเลียนเสียงได้ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการ แรงจูงใจ เจตคติ ความพร้อมทั้งทางร่างกาย สมอง อารมณ์ ตลอดจนเวลาและสถานการณ์ ที่ครูต้องสร้างสถานการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ใช้ภาษาด้วยตนเอง

ในด้านตัวครูผู้สอน ครูต้องมีความกระตือรือร้นในการสอน มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกภาษาในลักษณะที่ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน มีการให้กำลังใจนักเรียน ซึ่งอัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และชำเลื่อง มีมะนันท์ (2526) ได้ให้แนวทางในการสอนภาษาอังกฤษ

โดยประยุกต์หลักจิตวิทยามาใช้ คือการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และต่อครูผู้สอนให้กับนักเรียน ครูควรตรวจสอบความพร้อมของนักเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

การเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้น การให้เด็กได้ฝึกภาษาติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอและค่อย ๆ ให้เด็กเรียนรู้รูปแบบของภาษาในชีวิตประจำวัน จะทำให้เด็กธรรมชาติสามารถเรียนรู้ได้เท่าทันเด็กที่พูดสองภาษาได้ เพราะมีความเคยชินและเกิดทักษะทางภาษาที่เติบโตมากับตัว ฉะนั้นไม่จำเป็นที่เด็กจะต้องผ่านขั้นตอนบางอย่างของภาษาแม่ก่อนที่จะเรียนภาษาอื่น ข้อเท็จจริงทางจิตวิทยา คือ เด็กมีพรสวรรค์ในการเรียนภาษา และในการออกเสียงต่าง ๆ ความสามารถพิเศษนี้จะสูญไปเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงควรให้เด็กเรียนภาษาที่สองดำเนินไปแบบเดียวกับการที่เด็กได้เรียนภาษาแรก (วรรณช ตันสกุล, 2521) คือ เริ่มจากการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน และอาศัยลักษณะการสร้างนิสัยคือ ต้องมีการฝึกบ่อย ๆ (ศรีวิชัย สุวรรณกิติ, 2522) เมื่อผู้ฟังได้ฟังภาษาต่างประเทศแล้วจะพยายามคิดและเปรียบเทียบภาษาต่างประเทศให้ใกล้เคียงกับภาษาของตน

2.1.5 การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน

Hipple, Theodore W. (1973) ได้ให้ข้อคิดว่า การที่ครูมีบทบาทสำคัญในการสอนรวมทั้งเลือกวิธีสอนด้วยตนเอง ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น หรือจับกลุ่มสนทนา ทำให้การเรียนการสอนประสบความล้มเหลว เพราะขาดในส่วนที่เรียกว่า การเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีนักภาษาศาสตร์และนักการศึกษาหลายท่านเห็นพ้องกันในเรื่องให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยมีแนวคิดที่ครูควรทำตัวเป็นผู้คอยแนะนำ (Counsellor) หรือแนะแนวทาง (Guide) เท่านั้น และห้องเรียนที่มีลักษณะดังกล่าวนักเรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอน (Active Participants) อย่างแท้จริง ชั้นเรียนที่มีครูเป็นศูนย์กลางจะมีบรรยากาศแบบเผด็จการ นักเรียนควรได้แสดงความคิดเห็นการที่ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนและมีบทบาทสำคัญแต่เพียงผู้เดียว จะทำให้นักเรียนเกิดการเบื่อหน่ายและเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ดังนั้นครูจึงควรเปลี่ยนบทบาทของตนโดยเป็นผู้นำและแนะแนวทางให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง (ถนอมศรี เหลาหา, 2535)

จากการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น (เพ็ญสุข ภูตระกูล, 2528) พบว่า เทคนิคการสอนใหม่ ๆ ที่ใช้กันอยู่มีหลายรูปแบบ เช่น

- การใช้ระบบการสอนแบบไม่แบ่งชั้น (Nongraded Education)
- การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Instruction)

- การสอนโดยใช้สื่อประสม (Multi-Media Instruction)
- บทเรียนโปรแกรม (Programmed Instruction)
- ชุดการสอน (Instruction Packages)
- การสอนแบบกลุ่ม (Group Instruction)
- หน่วยการเรียนรู้ (Module)
- วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Community Language Learning)
- การเรียนด้วยตนเอง (Self-Study)

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคอื่น ๆ ที่นิยมใช้กัน คือ

1. การเรียนโดยให้เพื่อนช่วยสอน (Peer-Tutoring) หมายถึง การให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองช่วยกันสอนนักเรียนคนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเข้าถึงและตอบสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

2. กิจกรรมกลุ่ม (Group Instruction) หมายถึง การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง สมาชิกมีส่วนร่วมเข้าร่วมในกิจกรรมและวิเคราะห์พฤติกรรมของสมาชิกด้วยกัน ซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้นตลอดจนร่วมแสดงความคิดเห็นและกล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

กัทธิกา นิลงค์ (2530) กล่าวว่า การเรียนเป็นกลุ่ม จะช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีสามารถร่วมกันแก้ปัญหา รู้จักการทำงานอย่างมีระบบแบบแผน รู้จักการวางแผนร่วมกัน รู้จักวิธีการสื่อสารการใช้คำพูดที่เหมาะสม พยายามเข้าใจตนเองและผู้อื่น และได้สรุปไว้ในงานวิจัยว่า กิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมอภิปรายสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้กับผู้เรียนได้

2.1.6 การใช้กิจกรรมกลุ่มในการสอนภาษาอังกฤษ

ในการสอนเพื่อการสื่อสารนั้น กิจกรรมกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาให้เกิดความสามารถในการสื่อสาร (Communication competence) เหตุผลเป็นเพราะว่าการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางนั้น นักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินและประโยคที่พูดก็เกิดจากการตอบคำถาม เป็นประโยคที่ไม่ต่อเนื่อง นอกจากนั้นครูมักถือโอกาสเอาความถูกต้องทางด้านไวยากรณ์เป็นสิ่งสำคัญ

Sturtridge, Gile (1981) (อ้างถึงใน ถนอมศรี เหลาหา, 2535) กล่าวว่า ในการสอนปัจจุบันนี้กิจกรรมส่วนใหญ่ควรเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมคู่ เพราะในชีวิตจริงคนโดยทั่วไปส่วนใหญ่ใช้ภาษาสื่อความหมายร่วมกับผู้อื่นมิใช่กับเพียงผู้เดียว กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนฝึกจึงควรใกล้เคียงกับสิ่งที่อาจเกิดได้ในชีวิตจริง

จะเห็นได้ว่าการสอนปัจจุบันเน้นกิจกรรมกลุ่มและคู่ ทั้งนี้เพราะการที่ครูเป็นผู้ถามคำถามแล้วให้นักเรียนตอบในทันทีนั้น นักเรียนไม่มีโอกาสคิด ประโยคที่พูดจึงไม่ต่อเนื่อง ซึ่งความคิดของนักศึกษาก็กล่าวมาแล้วข้างต้นสอดคล้องกับความคิดของ Long and Porter, 1985 ที่ว่า การที่ครูถามคำถามแล้วให้นักเรียนตอบทั้งชั้น ทำให้ไม่น่าสนใจไม่ก่อให้เกิดการสื่อสารที่แท้จริง ทั้งนี้เพราะครูมุ่งหวังคำตอบที่รวดเร็วและคำถามไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดอย่างลึกซึ้ง ใช้ภาษาได้น้อย คำถามจากครูจะถูกถามซ้ำ ๆ หลายครั้ง และคำตอบจะเป็นประโยคสั้น ๆ หรือวลี นอกนั้นครูจะแก้ไขข้อผิดพลาดทันที

กนกรัตน์ ศรีวิจิตร (2531) กล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มว่า การจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่ม สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาความบกพร่องในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง กล่าวคือ นักเรียนที่ตั้งใจเรียนสามารถชักนำให้นักเรียนที่ขาดความสนใจหันมาตั้งใจเรียนได้ โดยการช่วยคิด ช่วยแนะนำบทเรียน

วิไลวรรณ สันตะโกมล (2522) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มช่วยฝึกทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) ซึ่งเป็นทักษะในการหาความรู้ การเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่านและการรายงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลนี้เป็นวิธีช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้มีการพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม เพราะกิจกรรมกลุ่มเน้นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง สู่การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นผู้เรียนยังยอมรับข้อบกพร่องของตนเองและพร้อมที่จะแก้ไขอีกด้วย

2.1.6.1 ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มในการสอนภาษา

Long and Porter (1985) กล่าวถึงประโยชน์ในการใช้กิจกรรมกลุ่มกับการสอนภาษาว่า

1. ให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกภาษา เดิมครูมักจะเป็นผู้พูดแต่เพียงฝ่ายเดียว กิจกรรมกลุ่มจะแก้ปัญหาคำพูดคนเดียวได้
2. ก่อให้เกิดการพูดที่ต่อเนื่อง สามารถพัฒนาทักษะการพูด โดยไม่มุ่งถึงความถูกต้องทางด้านไวยากรณ์ แต่เพียงอย่างเดียว
3. กิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนสวมบทบาทครูได้ กล่าวคือ เขาจะสามารถเสนอแนะสรุป ตลอดจนแสดงความไม่เห็นด้วย
4. ช่วยให้เกิดบรรยากาศในทางบวก

2.1.6.2 บทบาทของครูในการสอนภาษาอังกฤษด้วยกิจกรรมกลุ่ม

Jacob, H.L. (1981) ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ

1. เข้าร่วมในการสนทนา และสังเกตการใช้ภาษา โดยพูดว่า เด็กพูดถูกหรือผิด การสนทนาก้าวหน้าไปเท่าใด และผู้เรียนมีความเพลิดเพลินเพียงใด เป็นการดีที่ครูจะเข้าร่วมการสนทนาด้วย
2. อย่าเป็นศูนย์กลางของกลุ่ม
3. หลังจากการสนทนาภายในกลุ่มแล้ว กิจกรรมต่อเนื่อง (Follow-up Activities) ควรเป็นการให้แต่ละกลุ่มเสนองานของตน

2.2 ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับชุดการสอน

2.2.1 ความหมายของชุดการสอน

คำว่า ชุดการสอนนั้น มีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษหลายชื่อ เช่น Instructional Package, Learning Packages, Self Instructional Packages, Learning Kits, Individualized Package, Instructional Modules นอกจากนี้ยังมีความหมายของชุดการสอนไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

เป็รื่อง กุฑ (2517) กล่าวว่า ชุดการเรียนการสอนหรือชุดการสอนเป็นชุดของสื่อประสม (Multi-media) ที่จัดทำขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนรู้ หัวข้อ เนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยโดยจัดไว้เป็นชุด ๆ หรือกล่อง หรือซอง ภายในนั้นจะมีคู่มือการใช้ชุดการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดและคำแนะนำต่าง ๆ รวมทั้งสื่อการสอนที่จำเป็น เช่น รูปภาพ แผนภูมิ แบบจำลอง เทป สไลด์ และอื่น ๆ

สุนันท์ ปัทมาคม (2518) กล่าวว่า ชุดการสอน คือ การผลิตนำสื่อสารการสอนที่สัมพันธ์มาประสมกันเพื่อให้สอดคล้องเนื้อหา เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และช่วยแก้ปัญหาการศึกษา

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) กล่าวถึงชุดการสอนว่า เป็นระบบการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วย มาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ชุดการสอนนิยมจัดไว้ในกล่องหรือซอง แยกเป็นหมวด ๆ ภายในชุดการสอนจะประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดการสอน สื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ อาทิเช่น รูปภาพ สไลด์ เทป ภาพยนตร์ แผ่นคำบรรยาย วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

วาสนา ชาวหา (2525) กล่าวว่า ชุดการสอน หมายถึงการวางแผนโดยการใช้สื่อต่าง ๆ ร่วมกัน หรือหมายถึงการใช้สื่อประสม เพื่อสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยจัดไว้เป็นชุดในลักษณะเป็นช่อง หรือเป็นกล่อง

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2525) อธิบายว่า ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียน หลายๆอย่างมาสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการเรียนเหล่านี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สื่อประสม นำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นิมฟ์ใจ ภิบาลสุข (2526) ให้ความหมายของชุดการสอนว่า เป็นสื่อประสมที่ได้จากกระบวนการผลิต และการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชาและวัตถุประสงค์ ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสามารถหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

บุญชม ศรีสะอาด (2528) ได้กล่าวถึงชุดการสอนว่า คือ การนำสื่อการเรียนหลายอย่าง ประกอบกันจัดเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด (Packages) เรียกว่า สื่อประสม (Multimedia) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

มณฑา คลอวุฒวัฒน์ (2530) ได้กล่าวถึงชุดการสอนว่า เป็นรูปแบบสื่อการสอน ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำที่ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ จนบรรลุพฤติกรรมที่เป็นผลการเรียนรู้ และการรวบรวมเนื้อหาที่นำมาสร้างชุดการสอนนั้น ได้มาจากขอบข่ายของความรู้ที่หลักสูตรต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเนื้อหาจะต้องตรงและชัดเจน เพื่อที่จะสื่อความหมายให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายของการเรียน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ชุดการสอน คือ

1. ระบบการผลิตซึ่งสัมพันธ์และสอดคล้องกับเนื้อหา วัตถุประสงค์
2. ชุดการสอนประกอบด้วยสื่อหลายชนิด เช่น รูปภาพ หุ่นจำลอง แผ่นบรรยายภาพสไลด์ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งจัดไว้เป็นหมวดหมู่ตามหน่วยการเรียนรู้
3. ในชุดการสอนจะประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดการสอน แบบทดสอบ บัตรงาน และสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ
4. นักเรียนเรียนโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่มและเรียนตามความสามารถของตน

ความหมายของชุดการสอน นอกจากนักการศึกษาชาวไทยได้กล่าวไว้แล้ว ก็ยังมีนักการศึกษาชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของชุดการสอนไว้ ดังนี้

Kepfer and Kepfer (1972) ให้ความหมายของชุดการสอนว่า ชุดการสอนเป็นรูปแบบการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมจนบรรลุพฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้ การรวบรวมเนื้อหาที่จะนำมาผลิตชุดการสอนนั้น ได้มาจากขอบข่ายของความรู้ที่หลักสูตรต้องการ ให้นักเรียนเรียนรู้ และเนื้อหานั้นจะต้องถูกต้องและชัดเจน สามารถสื่อความหมายให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายของการเรียน

Cordon (1973) กล่าวถึงความหมายของชุดการสอนว่า ชุดการสอนเป็นชุดของวัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ ความมุ่งหมาย กิจกรรม และการประเมินผล

Duan (1973) กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นชุดวัสดุประกอบการเรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมาย ชุดการสอนแตกต่างจากระบบการสอนอื่น ๆ คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการของตนเอง

Good (1973) กล่าวว่า ชุดการสอน คือ โปรแกรมการสอนทุกอย่างที่จัดไว้ โดยเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในชุดการสอน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน คู่มือครู เนื้อหา แบบทดสอบ ข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างครบถ้วน ชุดการสอนนี้ครูเป็นผู้จัดให้นักเรียนแต่ละคนได้ศึกษา และฝึกฝนตนเองโดยครูเป็นผู้คอยแนะนำเท่านั้น

Brown, Lewis และ Harclerod (1985) ได้ให้ความหมายของชุดการสอนว่า เป็นสื่อที่สร้างขึ้น เพื่อช่วยให้ครูสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพภายในกล่อง หรือชุดการสอนอาจประกอบด้วย เอกสารเพียงอย่างเดียว หรือบางชุดอาจเป็นโปรแกรมที่ประกอบด้วยบัตรคำสั่ง ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง

จากความหมายที่นักการศึกษาชาวต่างประเทศที่ให้ไว้ พอจะสรุปได้ว่า "ชุดการสอน" คือ ชุดของสื่อประสมที่สร้างขึ้น หรืออาจประกอบด้วยเอกสารเพียงอย่างเดียว และได้รับการจัดอย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย ความมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

2.2.2 แนวคิด หลักการของชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้เสนอแนวคิดที่จะนำไปสู่การผลิตชุดการสอนไว้ ดังนี้

แนวคิดที่ 1 เป็นแนวคิดตามหลักจิตวิทยา เกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำแนวคิดนี้มาจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่พยายามจะเปลี่ยนการเรียนการสอนจากเดิมที่เคยยึดครูเป็นแหล่งความรู้หลัก มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เรียนด้วยการใช้แหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียน เพียงหนึ่งในสามของเนื้อหาทั้งหมด ส่วนอีกสองในสามผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเองจากชุดการสอน

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวคิดการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ ที่ได้เปลี่ยนและขยายตัวออกเป็น การสื่อการสอน ซึ่งคลุมถึงการใช้วัสดุสิ้นเปลือง เครื่องมือต่าง ๆ กระบวนการสาธิตทดลอง และกิจกรรมต่าง ๆ เดิมนั้นการผลิตและการใช้สื่อการสอนมักออกมาในรูปต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างใช้สื่ออย่างเดี่ยว มิได้มีการจัดระบบการใช้สื่อหลายอย่างบูรณาการให้สื่อหลายอย่างบูรณาการให้เหมาะสม และใช้เป็นแหล่งความรู้สำหรับนักเรียน แทนการให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนอยู่ตลอดเวลา แนวโน้มใหม่จึงเป็นการผลิตสื่อการสอนแบบประสมให้เป็นชุดการสอนอันมีผลต่อการใช้ของครูคือ เปลี่ยนจากแนวความคิดที่ว่าใช้สื่อ "เพื่อช่วยครูสอน" มาเป็น "เพื่อช่วยนักเรียนเรียน"

แนวคิดที่ 4 เป็นแนวคิดที่พยายามจะสร้างปฏิริยาสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อม โดยนำสื่อการสอนและทฤษฎีกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการประกอบกิจกรรมร่วมกันของนักเรียน

แนวคิดที่ 5 เป็นแนวคิดที่ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ มาจัดสภาพการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียน

1. ได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. มีทางทราบว่าการตัดสินใจหรือการทำงานของตนถูกหรือผิด ได้ทันที
3. มีการเสริมแรงบวกที่ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจ ที่ได้ทำถูกหรือคิดถูก อันจะทำให้เกิดการกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต
4. ได้ค่อยเรียนรู้ไปทีละขั้นตามความสามารถ และความสนใจของนักเรียนเอง โดยไม่ต้องมีใครบังคับ

การจัดสภาพการณ์ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะมีเครื่องช่วยให้บรรลุจุดหมายปลายทางได้ โดยการจัดสอนแบบโปรแกรมในรูปของกระบวนการ และใช้ชุดการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2523)

2.2.3 ประเภทของชุดการสอน

นักการศึกษาได้กล่าวถึงประเภทของชุดการสอนไว้คล้ายคลึงกันหลายท่าน เช่น ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2523) สันทัต และนิมฟ์ใจ ภิบาลสุข (2525)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2523) และบุญเกื้อ ควรหาเวช (2530) สรุปได้ดังนี้

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนที่ใช้สำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งมักประกอบด้วยสื่อการสอนที่ใช้ประกอบคำบรรยาย หรือการสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการจะให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ได้ในเวลาเดียวกัน สื่อที่ใช้จึงควรจะเป็นสื่อการสอนที่สามารถเห็นหรือได้ยินอย่างชัดเจนโดยทั่วกัน เช่น สไลด์ फिल्मสตริป ภาพยนตร์ รูปภาพ และ แผนภูมิขนาดใหญ่ เป็นต้น ชุดการสอนประเภทนี้ครูเป็นผู้ใช้ บางครั้งจึงเรียกว่าชุดการสอนสำหรับครู

2. ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนกลุ่มเล็กเพื่อบังคับให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5-7 คน โดยใช้สื่อการสอนต่างที่จัดไว้ในชุดการสอนแต่ละชุดและมีรายละเอียดอยู่ในคู่มือประกอบการใช้ที่ให้อ่านด้วยชุดการสอนประเภทนี้จะเน้นในการฝึกทักษะ และการสร้างความเข้าใจในเนื้อหา สื่อการสอนต่าง ๆ ที่จัดไว้ในชุดการสอนอาจจะมีรูปภาพ บัตรคำ หุ่นจำลอง หรือของตัวอย่างต่าง ๆ เป็นชุดการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนแบบกิจกรรมที่เรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้

3. ชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนสำหรับเรียนด้วยตนเองซึ่งผู้เรียนสามารถใช้ได้สะดวกตามความสนใจของแต่ละคน และเรียนได้เร็วช้าตามอัตราความสามารถ ผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ชุดการสอนประเภทนี้มักจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเพิ่มเติมด้วยตนเอง ในลักษณะของหน่วยการสอนย่อยหรือโมดูล

นอกจากนี้ยังมีชุดการสอนชนิดอื่น ๆ อีก เช่น ชุดการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นชุดการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่น ต่างเวลากัน มุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา และมีชุดการฝึกอบรม ชุดการสอนของผู้ปกครอง ชุดการสอนทางไปรษณีย์ เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของชุดการสอนสรุปได้ว่า ประเภทของชุดการสอนมีดังนี้ คือ

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยายหรือชุดการสอนสำหรับครู
2. ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมหรือชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
3. ชุดการสอนแบบรายบุคคลหรือชุดการสอนตามเอกัตภาพ
4. ชุดการสอนทางไกล

2.2.4 องค์ประกอบของชุดการสอน

ชุดการสอนเป็นชุดของประสบการณ์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะ ชุดการสอนอาจมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป แต่จะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้ นิพนธ์ ศุขปรีดี (2519) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520) วสันต์ อดิศักดิ์ (2525) และสันทัต และพิมพ์ใจ ภิวาลสุข (2525) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. คู่มือครู คู่มือครูอาจทำเป็นเล่มหรือเป็นแผ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญดังนี้ (1) คำชี้แจงสำหรับครู (2) บทบาทของผู้เรียน (3) การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง (4) แผนการสอน (5) แบบฝึกหัดปฏิบัติ
2. บัตรคำสั่ง (คำแนะนำ) ในบัตรคำสั่งจะประกอบด้วย (1) คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา (2) คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรม (3) การสรุปบทเรียนอาจใช้การอภิปรายหรือตอบคำถาม ผู้เรียนจะต้องอ่านบัตรคำสั่งให้เข้าใจเสียก่อน
3. เนื้อหาหรือประสบการณ์จะถูกบรรจุไว้ในรูปของสื่อการสอนต่าง ๆ ประกอบด้วย บทเรียนสำเร็จรูป สไลด์ เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป ทุนจำลอง รูปภาพ วัสดุกราฟิก แผ่นภาพโปร่งใส เป็นต้น ผู้เรียนจะศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในชุดการสอนตามบัตรคำสั่งที่กำหนดไว้ให้
4. แบบประเมินผล (ทั้งก่อนและหลังเรียน) อาจอยู่ในลักษณะของแบบฝึกหัดให้เติมคำในช่องว่าง จับคู่ เลือกคำตอบที่ถูก หรือให้ดูผลจากการทดลองหรือทำกิจกรรม ส่วนประกอบทั้งหมดนี้จะอยู่ในซองหรือกล่องอย่างเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการใช้

2.2.5 ขั้นตอนในการผลิตชุดการสอน

ขั้นตอนในการผลิตชุดการสอน โดยวิธีระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬาฯ เป็นชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม เหมาะสำหรับการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้มี 10 ขั้นตอน (ชัยยงค์, 2523)

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการ ตามที่เหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอนประมาณเนื้อหาที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือสอนได้หน่วยละครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองก่อนว่า ในการสอนแต่ละหน่วยนั้นควรที่จะให้ประสบการณ์อะไรแก่ผู้เรียนบ้าง แล้วกำหนดหัวเรื่องออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย
4. กำหนดหลักการและมโนคติ (Concept) หลักการและมโนคติที่กำหนดขึ้นจะต้องให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมแนวความคิด สาร และหลักเกณฑ์สำคัญไว้

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาที่สอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง โดยให้เป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อน แล้วเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเงื่อนไขและเกณฑ์พฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะ เป็นแนวทางการเลือกและผลิตสื่อการสอน "กิจกรรมการเรียนรู้" หมายถึง กิจกรรมทุกอย่าง ที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น อ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพ ทำการทดลองวิทยาศาสตร์ เล่นเกม ฯลฯ

7. กำหนดแบบประเมินผล โดยออกแบบการประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์เชิง พฤติกรรม โดยใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Test คือการวัดผลที่ยึดเกณฑ์ หรือ เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยไม่มีการนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ) เพื่อให้ผู้สอน ทราบว่า หลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ถือว่าเป็นสื่อการสอน ทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ใน กล่องที่เตรียมไว้ ก่อนนำไปทดลองหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

9. ทดลองหาประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการประกันว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นนั้นมี ประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ล่วงหน้า โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นการช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

10. การนำชุดการสอนการสอนไปใช้ ชุดการสอนที่ได้ปรับปรุง และมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดการสอน (แบบบรรยาย แบบกลุ่ม และรายบุคคล) และระดับการศึกษา (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) โดยกำหนดขั้นตอนการสอนใช้ดังนี้

10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน (โดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที)

10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

10.3 ขึ้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (ชั้นสอน) ผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีการแบ่ง กลุ่มเพื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

10.4 ขึ้นสรุปผล เพื่อสรุปมโนทัศน์ และหลักการที่สำคัญ

10.5 ทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปแล้ว